

SOCIALINĖS ANTROPOLOGIJOS IR ETNOLOGIJOS STUDIJOS

LIETUVOS

14(23)

2014

ETNOLOGIJA

LITHUANIAN ETHNOLOGY

STUDIES IN SOCIAL ANTHROPOLOGY AND ETHNOLOGY

MUZIEJUS: ŽINIOS IR ETNOGRAFIJA

Sudarytoja AUKSUOLĖ ČEPAITIENĖ

MUSEUM: KNOWLEDGE AND ETHNOGRAPHY

Edited by AUKSUOLĖ ČEPAITIENĖ

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS

LITHUANIAN INSTITUTE OF HISTORY

Leidybą finansuoja
LIETUVOS MOKSLO TARYBA
NACIONALINĖ LITUANISTIKOS PLĖTROS 2009–2015 METŲ PROGRAMA
Sutarties Nr. LIT 7-53

REDAKcinĖ KOLEGIJA

Vytis Čiubrinskas (vyriausiasis redaktorius)
Vytauto Didžiojo universitetas

Auksuolė Čepaitienė
Lietuvos istorijos institutas

Jonathan Friedman
*École des Hautes Études en Sciences Sociales
Kalifornijos universitetas, San Diegas*

Neringa Klumbytė
Majamio universitetas, Ohajus

Orvar Löfgren
Lundo universitetas

Jonas Mardosa
Lietuvos edukologijos universitetas

Žilvytis Šaknys
Lietuvos istorijos institutas

REDAKcinĖS KOLEGIJOS
SEKRETORĖ

Danguolė Svidinskaitė
Lietuvos istorijos institutas

Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos – etnologijos ir socialinės/kultūrinės antropologijos mokslo žurnalas, nuo 2001 m. leidžiamas vietoj tęstinio monografijų ir studijų leidinio „Lietuvos etnologija“. Jame spausdinami moksliniai straipsniai, konferencijų pranešimai, knygų recenzijos ir apžvalgos, kurių temos pirmiausia apima Lietuvą ir Vidurio/Rytų Europą. Žurnalas siekia pristatyti mokslo aktualijas ir skatinti teorines bei metodines diskusijas. Tekstai skelbiami lietuvių arba anglų kalba.

Redakcijos adresas:
Lietuvos istorijos institutas
Kražių g. 5
LT-01108 Vilnius

Tel.: + 370 5 262 9410
Faks: + 370 5 261 1433
El. paštas: etnolog@istorija.lt
v.ciubrinskas@smf.vdu.lt

Žurnalas registruotas:

European Reference Index for the Humanities (ERIH)

EBSCO Publishing: Academic Search Complete, Humanities International Complete,
SocINDEX with Full Text

Modern Language Association (MLA) International Bibliography

TURINYS / CONTENTS

<i>Pratarmė</i> (<i>Auksuolė Čepaitienė, Vytis Čiubrinskas</i>)	5
<i>Foreword</i> (<i>Auksuolė Čepaitienė, Vytis Čiubrinskas</i>)	7

Straipsniai / Articles

Auksuolė Čepaitienė

Įvadas: muziejus, žinios ir etnografija	11
Introduction: Museum, Knowledge and Ethnography. Summary	33

Jonas Mardosa

Etnografija kraštotyros muziejuose: kai kurie istoriniai raiškos aspektai ir šiuolaikinės būklės refleksijos	35
Ethnography in Local Lore Museums: Some Historical Aspects of Expression and Reflections on the Contemporary Situation. Summary	64

Hubert Czachowski

Muziejus kaip kultūros laboratorija. Marijos Znamierowskos-Prüfferowos indėlis į etnografinę muziejinkystę	69
The Museum as a Laboratory of Culture. The Contribution of Maria Znamierowska-Prüfferowa to Ethnographic Museology. Summary	84

Eglė Rindzevičiūtė

Sovietiniai lietuviai, gintaras ir „naujieji baltai“: tautinės ir regioninės tapatybės Lietuvos muziejuose, 1940–2009	87
Soviet Lithuanians, Amber and the ‘New Balts’: National and Regional Identities in Lithuanian Museums, 1940–2009. Summary	112

Rasa Račiūnaitė-Paužuolienė

Vizualinės etnografijos naratyvas: Pitt Rivers muziejaus atvejis	113
Narrative of Visual Ethnography: A Case Study of the Pitt Rivers Museum. Summary	133

Goda Palekaitė

Nesamas ir niekada nebuvęs: šiuolaikinės san erdvės nesuderinamumas Namibijoje	137
The Non-Existent that Never Was: The Inconsistency of Contemporary San-space in Namibia. Summary	158

Ainė Ramonaitė, Rytė Kukulskytė

Etnokultūrinis judėjimas sovietmečiu: nematoma alternatyva sistemai?	161
The Ethno-cultural Movement in Soviet Lithuania: Invisible Alternative to the Regime? Summary	179

Diskusijos / Discussions

Vida Savoniakaitė

Autentiškumo prasmės: apie kultūros paveldą ir nacionalumą	183
Concepts of Authenticity: Toward Cultural Heritage and Nationalism.	
Summary	196

Taikomieji darbai / Applied Projects

Janina Samulionytė, Sigita Žukauskaitė

Lietuvos liaudies buities muziejaus paroda „Lietuvių duona. Su savo kepalėliu visur stalą rasi“	199
The Exhibition of the Lithuanian Folk Museum ‘Lithuanian Bread. With Your Loaf You Will Find a Table Everywhere’. Summary	217

Inga Levickaitė-Vaškevičienė

Muziejinių vertybių skaitmeninimas Lietuvos liaudies buities muziejuje: naujos sklaidos galimybės	219
The Digitization of Museum Holdings at Lithuania’s Folk Museum: The Possibilities of a New Dissemination. Summary	233

Interviu / Interview

Pokalbis su Oksfordo universiteto vizualinės antropologijos profesoriumi Marcusu Banksu (<i>Rasa Račiūnaitė-Paužuolienė</i>)	235
---	-----

Recenzijos ir apžvalgos / Reviews

Ida Harboe Knudsen. New Lithuania in Old Hands: Effects and Outcomes of EUropeanization in Rural Lithuania (<i>Kristina Šliavaitytė</i>)	247
Andželika Bylaitė-Žakaitienė. Lietuvių etiketas ir bendravimo kultūra XX amžiuje (<i>Rasa Paukštytė-Šaknienė</i>)	251
Jūratė Vyliūtė, Gaila Kirdienė. Lietuviai ir muzika Sibire (<i>Austė Nakienė</i>) ...	256
Anete Karlsonė. Dziesmu svėtki un tautiskā tēpa attīstība Latvijā 19.gadsimta beigās un 20.gadsimtā (<i>Irma Šidiškienė</i>)	258

Konferencijos / Conferences

SIEF penkiasdešimtmečio jubiliejaus simpoziumas Amsterdame (<i>Vytautas Tumėnas</i>)	263
RAI konferencija Britų muziejuje Londone: antropologija ir fotografija (<i>Goda Palekaitė</i>)	266

Sukaktys / Anniversaries

Etnologei Irenai Aušrelei Čepienei – 80 (<i>Žilvytis Šaknys</i>)	269
Lietuvos gyvenviečių ir sodybų tyrinėtoji Izidoriui Butkevičiui – 90 (<i>Irena Regina Merkienė</i>)	271

In Memoriam

Vitalis Morkūnas (1929–2014) (<i>Žilvytis Šaknys</i>)	275
---	-----

Vizualinės etnografijos naratyvas: Pitt Rivers muziejaus atvejis

Rasa Račiūnaitė-Paužuolienė

Straipsnyje siekiama atskleisti vizualinės etnografijos perspektyvas muziejuose, remiantis Pitt Rivers muziejaus fotografijų kolekcijų medžiaga bei archyviniais duomenimis. Keliami trys uždaviniai: 1) apmąstyti šiuolaikinio muziejaus koncepciją; 2) pasirinkus Pitt Rivers muziejų kaip pavyzdinį atvejį, aptarti kai kuriuos muziejaus vizualizavimo aspektus; 3) apibūdinti Ellen Ettlinger fotografijų rinkinį kaip vizualinį naratyvą. Straipsnyje svarstoma etnografijos vizualizavimo problema įvertinant ir kultūros antropologo Jameso Cliffordo teorinę prieigą. Į etnografijos muziejų žvelgiama kaip į vizualinį pasakojimą apie skirtingų kultūrų susitikimą, etnografinių, istorinių, politinių, ekonominių, religinių ir socialinių faktų kupiną naratyvą.

Doc. dr. Rasa Račiūnaitė-Paužuolienė, Vytauto Didžiojo universitetas, Humanitarinių mokslų fakultetas, Kultūrų studijų ir etnologijos katedra, K. Donelaičio g. 52–208, LT-44244 Kaunas, el. paštas: r.raciunaite-pauzuoliene@hmf.vdu.lt

Įvadas

Straipsnyje keliamas *tikslas* – atskleisti vizualinės etnografijos perspektyvas muziejuose pasitelkus Pitt Rivers muziejaus atvejį – remiantis muziejaus sukaupta fotografijų kolekcija ir archyviniais duomenimis. Siekiama išspręsti tris *uždavinius*: 1) apmąstyti šiuolaikinio muziejaus koncepciją ir pažvelgti į ją kaip į naratyvą; 2) aptarti kai kuriuos Pitt Rivers muziejaus vizualizavimo aspektus; 3) apibūdinti Ellen Ettlinger fotografijų rinkinį kaip vizualinį naratyvą. Medžiaga nagrinėjama taikant interpretacinį ir vizualinės medžiagos analizės metodus. Vizualizacijos reiškinyms analizuojamas vadovaujantis ir įvertinant kultūros antropologo Jameso Cliffordo teorinę prieigą, susijusią su vizualizacija ir etnografiniu siurrealizmu. Straipsnyje į etnografijos muziejų žvelgiama kaip į vizualinį pasakojimą apie skirtingų kultūrų susitikimą, etnografinių, istorinių, politinių, ekonominių, religinių ir socialinių faktų kupiną naratyvą.

Pasitelkus Pitt Rivers muziejaus atvejį, straipsnyje nagrinėjama etnografijos vizualizavimo *problema*. Iki šiol ši problema nebuvo tyrinėta lietuvių mokslininkų, tačiau kai kurie vizualinės antropologijos aspektai aptarti užsienio tyrinėtojų. Vizualinių metodų svarbą socialiniuose tyrimuose, tyrinėjant archyvinės fotografijas ir filmus muziejų archyvuose, yra aptaręs Marcusas Banksas. Jis pabrėžė, kad kiekvienas muziejaus archyvas sukaupęs daugybę vizualinės etnografijos vaizdų, kurių likimas priklauso nuo socialinių sprendimų. „Tai, kokia medžiaga patenka į archyvą, kaip ji klasifikuojama, saugoma, patvirtinama dokumentais, daugiausia priklauso nuo socialinių sprendimų – biudžetinių, pragmatinių ar mokslinių. Vizualinės medžiagos saugojimas susijęs su mūsų pačių vizualine kultūra, socialinėmis, politinėmis, istorinėmis pastangomis“ (Banks 2001: 104). Vizualinės antropologijos metodologijos problemas savo darbuose nagrinėjo britų antropologai Marcusas Banksas (Banks 2001; Banks 2007), Sarah Pink (Pink 2001); vizualinės antropologijos istorines perspektyvas aptarė M. Banksas ir Jay Ruby (Banks, Ruby 2011), vizualinės antropologijos ateitį, skaitmeninės vizualinės antropologijos iššūkius, vizualumo intervenciją į pasaulį, sensorinės etnografijos teorijos ir metodologijos santykį tyrinėjo S. Pink (Pink 2006; Pink 2007; Pink 2009; Pink 2011); vizualinius vaizdus tekstilėje ir aprangoje aptarė Sandra Dudley (Dudley 2011); „kūno“, kaip vizualinės kultūros komponento, vaidmenį išryškino Brenda Farnell (Farnell 2011). Roxana Waterson du pastaruosius dešimtmečius gilinasi į architektūros ir antropologijos tyrimus, erdvinės konstrukcijos analizę. Ji atskleidė, kad kai kurios kryptys kultūroje turi vizualinį poveikį ir negali būti efektyviai tyrinėjamos atskyrus jas nuo vizualinių metodų (Waterson 2011: 74). Elizabeth Edwards pagrindė fotografijų svarbą. Ji nurodė, kad „fotografijos visada bus naudojamos kaip lauko užrašai stipriam įspūdžiui sukelti, kaip tarpkultūrinių socialinių sąveikų vietos, analizės šaltiniai, kaip tyrimo objektas bei vizualinės ir sensorinės sistemos [...]“ (Edwards 2011: 187). Arnd Schneider atskleidė tarpdiscipliniškumo ryšius tarp meno disciplinų (vizualinių menų plačiąja prasme), meno kritikos, meno istorijos bei antropologijos; pabrėžė šių disciplinų pritaikymą kitose kultūrose (Schneider 2011).

Pagrindinis šio straipsnio šaltinis – Pitt Rivers muziejaus fotografijų kolekcija. Peržiūrėjus šios kolekcijos medžiagą, buvo pasirinktas ilgametės Folkloro draugijos (*The Folklore Society*) Jungtinėje Karalystėje narės Ellen Ettliger fotografijų rinkinys (PRM FK – Pitt Rivers muziejaus fotografijų kolekcija, Ellen Ettliger fotografijų katalogas (1965.5.1 (1-600))), kuriame pristatomos Jungtinės Karalystės ir kitų Europos tautų fotografijos.

Rašyti straipsnį vizualizacijos tema mane paskatino mokslinės stažuotės 2012 m. Oksfordo universitete patirtis. Stažuotė vyko Oksfordo universiteto Socialinės ir kultūrinės antropologijos institute (*ISCA*), Antropologijos ir muziejaus

etnografijos mokykloje (*SAME*)¹. Mokslinės diskusijos ir konsultacijos su Socialinės ir kultūrinės antropologijos instituto (*ISCA*) antropologais, taip pat pažintis su Oksfordo universiteto Pitt Rivers muziejaus fotografijų ir filmų kolekcijų medžiaga paskatino gilintis į vizualinės antropologijos klausimus².

Muziejus – faktų kupinas naratyvas

Šiame straipsnyje į etnografijos ar antropologijos muziejų žvelgiama kaip į pasakojimą apie skirtingų kultūrų susitikimą, etnografinių, istorinių, politinių, ekonominių, religinių ir socialinių faktų kupiną naratyvą. Muziejus – tai vieta, kur „aš“ ir „kitas“ sutinka vienas kitą ir kalbasi per vaizdinius, kultūros ir meno, istorijos ir archeologijos artefaktus, verbalinius ir neverbalinius simbolius, rankraščių, fotografijų ir filmų, garso ir muzikos rinkinius.

Ar galima pasakojimą apie kultūrų susitikimą suformuluoti kitaip? J. Cliffordas, aptardamas pasaulines ekspozicijas, kurios sukėlė daugiausia ginčų, pabrėžė jose eksponuojamų objektų gentiškumo ir modernumo giminingumą. Nevakarietiškus „gentiškus“ objektus jis vadina keliautojais, kurie skirtingose vietose pasakoja skirtingas istorijas ir primena modernizmo ištakas. Jie „iš pradžių buvo laikomi įdomybėmis, paskui – etnografiniais egzemplioriais, dar vėliau – didžiuliais meno kūriniais“ (Clifford 2006: 279–280). Modernistai buvo pirmieji, kurie, pasisavinę gentinius dirbinius, priskyrė juos meno kategorijai. J. Cliffordas lygina dvi parodas ir ekspozicijas – etnografinę bei meno – ir pasinaudoja proga aptarti eksponavimo ir reklasifikacijos klausimą. Muziejus ir paroda yra viena iš tų vietų, kurioje tai įvyksta. J. Cliffordo teigimu, „verta pavargti ir, remiantis parodoje sukaupta medžiaga, pabandyti sukonstruoti kitą pasakojimą – ne gėbėjimo ir atradimo, o reklasifikacijos istoriją“ (Clifford 2006: 290).

Parodos, iškeliančios problemą arba, kitaip tariant, pasakojančios istorijas, yra naudingos, nes kviečia ginčytis ir suteikia galimybę konstruoti kitas istorijas. Analizuojant parodas, dažnai iškyla daugybė klausimų: kokiais kriterijais remiantis vieni objektai yra atrenkami parodai, o kiti – ne? Ar objektai derinami pagal formalius požymius, ar pagal kitus kriterijus? Kodėl grynoms, abstrakčioms formoms teikiama pirmenybė neapdirbtų, neišdailintų kūrinių atžvilgiu?

¹ Stažuotė buvo finansuota ESF pagal projektą „Istorijos, etnologijos, filosofijos ir politikos mokslų krypties pirmosios pakopos studijų programų atnaujinimas ir tarptautiškumo didinimas“ (VP1-2.2-ŠMM-07- K-02-048).

² Rengiant straipsnį ir peržiūrint Pitt Rivers muziejaus kolekcijas, mane konsultavo Oksfordo universiteto Socialinės ir kultūrinės antropologijos instituto (*ISCA*) antropologai: vizualinės antropologijos prof. M. Banksas, dr. Robertas Parkinas ir Pitt Rivers muziejaus muziejininkas Philipas Groveris, kuriems esu dėkinga už vertingus patarimus. Taip pat dėkoju Pitt Rivers muziejaus administracijai už leidimą peržiūrėti muziejaus kolekcijas.

Ar nacionaliniuose istorijos, etnografijos, antropologijos muziejuose objektai eksponuojami jų kultūriniam kontekste, ar remiantis kitais kriterijais?

Pasaulio muziejuose galima matyti vyraujančią estetinę etnografinę požiūrį į gentinį meną, siekį parodyti specifines, besikeičiančios visuomenės meno formas, ritualinį gyvenimą – praeities ir dabarties paveldą. Tokių muziejų ekspozicijose aptariami ne tik gentiniai eksponuojamų objektų kontekstai, jų funkcijos, bet ir pristatomos individualios jų istorijos. Konkreti kiekvieno objekto istorija, papasakota vizualine, verbaline ar muzikine forma, pabrėžia jo unikalumą bei etnografo ar muziejininko įžvalgumą.

Šiuolaikinė etnografija atsiskleidžia keliais pavidalais – tradiciniais ir novatoriškais. „Kaip akademinė veikla ji neatskirama nuo antropologijos. Bendresniu požiūriu, tai tiesiog skirtingi būdai mąstyti ir rašyti apie kultūrą iš dalyvaujančio stebėtojo pozicijų“ (Clifford 2006: 23). Etnografijos terminą J. Cliffordas apibrėžia kaip „bendresnį kultūrinį poveikį, kuris <...> būdingas moderniajai antropologijai ir susieja šį mokslą su XX a. menu bei literatūra. Būti etnografu reiškia užimti būdingą dalyvaujančio stebėjimo poziciją tarp atitolintos, susvetimėjusios kultūrinės realybės artefaktų“ (Clifford 2006: 182). Šiuo požiūriu remsiuosi šiame straipsnyje kalbėdama apie etnografijos vizualizavimą. Etnografiją traktuosiu kaip atvirą kultūrinės kritikos formą, kuriai būdingos radiklios perspektyvos.

J. Cliffordas palygina etnografiją su menu ir literatūra, mat ji, kaip ir menas, literatūra, integruoja tolimus, nežinomus, iš naujo atrastus dalykus vaizdine forma muziejuje. Tad, kaip ir menui, etnografijai svarbu pamatyti – čia iškyla vaizdinio pasakojimo prasmė. Tokiu būdu įvyksta kultūrų susitikimas.

J. Cliffordas etnografinę veiklą palygina su siurrealizmu, kuriam labiausiai rūpi kultūros vertybių fragmentavimo ir sugretinimo problemos bei galimybės. Siurrealizmo terminą Cliffordas vartoja plačiąja prasme norėdamas „pabrėžti estetiką, kuri vertina fragmentus, keistus rinkinius, netikėtus sugretinimus – kuri siekia sužadinti neįprastų realybių, slypinčių erotizmo, egzotikos ir pasąmonės sferose, apraiškas“ (Clifford 2006: 178). Siurrealizmo sąvoka išreiškia tai, kad etnografija vis dėlto pateikia ne gyvenimo realybę, o tik jos fragmentus, kartais keistai išdidintus, ir tai reklasifikacijai įtaką daro įvairiausi veiksniai ir vertės, pavyzdžiui, estetika. Taigi būdingiausias etnografinio požiūrio bruožas – suvokti kultūrą ir jos normas kaip žmogaus sukurtas dirbtines kompozicijas, o ne natūralias, kurias galima tirti ir lyginti nešališko analitiko žvilgsniu.

Į iškeltą klausimą, ar galima pasakojimą apie kultūrų susitikimą suformuluoti kitaip, padėtų atsakyti netradicinis požiūris į pasakojimą. Muziejuje eksponuojama paroda galėtų kelti keletą uždavinių: parodyti, kaip eksponuojamus objektus interpretuoja akademinė visuomenė ir kaip į juos žiūri vietos gyventojų atstovai. Minėti du pasakojimo būdai sukurtų naują, išplėstą kultūrinį kontekstą. Kita vertus, kritiniu požiūriu įdomus aspektas ir estetikos kriterijus muziejuose

pristatant kultūrinius objektus ar sudarant kolekcijas. Muziejininkai net ir kolekcionuodami objektus kreipia dėmesį į gražius ir ypatingus (nematytus, egzotiškus) daiktus, tačiau nereikėtų užmiršti ir kasdieninių artefaktų. Pavyzdžiui, galima prisiminti Pitt Rivers muziejų, kai jame imta kaupti ne vien tik gražius daiktus, kaip anksčiau, bet visus kasdieninius. Taip pat eksponuojant aktualus ir vizualaus patrauklumo bei muziejaus lankomumo klausimas – pateikti kažką netikėto ir akiai patrauklaus. Kita vertus, tuomet iškiltų nauja dilema – įgyvendinti etnografijos siekį kuo arčiau priartėti prie gyvenimo.

Apibendrinant aptartą medžiagą, muziejų galima apibūdinti ne tik kaip įvairių kultūrų susitikimų vietą, kur susiduria atskiros kultūros kaip visumos, bet pavieniai etnografų ar archeologų surinkti, o vėliau muziejininkų ir tyrinėtojų pagal tam tikrus kriterijus atrinkti ir pristatyti objektai. Muziejus – tai susitikimų vieta, kur pasakojimas gali būti konstruojamas įvairiai, ne tik užrašytu žodžiu, bet daiktais, eksponatais, vaizdais ir garsais. Tas pasakojimas pirmiausia yra vizualus, jis atskleidžia vizualios antropologijos prasmes ir vertes, svarbias muziejininkystės požiūriu.

Pitt Rivers muziejaus vizualizacijos aspektai: pasakojimo konstravimas

Šiame skyriuje kalbėsiu apie Pitt Rivers muziejų kaip *atvejo studiją* (*case study*) ir pabandysiu į jį pažvelgti kaip į vizualiai konstruojamą pasakojimą. Šį pasakojimą pradėsiu muziejaus ištakomis ir užbaigsiu šių dienų realijomis.

Žmonijos istorijoje nedaug atvejų, kai viena asmenybė nulemia ne tik savo aplinkos pokyčius, bet ir paskatina rasti naują mokslo šaką. Vienas tokių pavyzdžių – britų generolo Augusto Henry'io Lane'o Foxo Pitto Riverso (1827–1900) asmenybė bei archeologijos ir antropologijos muziejaus įkūrimas 1884 m. Oksfordo universitete. Pitt Rivers muziejus, kuriam šiomet sukanka 130 metų, tiesiogiai susijęs su generolo Pitto Riverso vardu. Augustas H. L. F. Pittas Riversas, Oksfordo universitetui padovanojęs privačią kolekciją, buvo įtakinga XIX a. figūra, padariusi įtaką archeologijos ir evoliucinės antropologijos raidai. Dar būdamas 25 metų, jis pradėjo iš viso pasaulio rinkti savo kolekcijai objektus. Daugiausia jų įsigydavo aukcionuose, pirkdavo iš antikvarinių daiktų perpardavėjų ar privačių kolekcininkų. Kolekciją padovanojo Oksfordo universitetui su sąlyga, kad muziejui būtų pastatytas atskiras pastatas, paskirtas dėstytojais, dėstantis apie kolekcijos eksponatus, ir išlaikytas bendras parodos stilius (*Pitt Rivers...* 2009: 5). Pagal generolo pageidavimą antropologas Edvardas Burnettas Tyloras buvo paskirtas dėstyti apie kolekcijos eksponatus. Tokiu būdu Pitt Rivers muziejus ir vėliau, 1905 m., Oksfordo universitete įkurta Etnologijos ir priešistorės katedra tapo akademinės antropologijos Britanijoje lopšiu (Cranstone 1984b: 1).

Per šimtmetį jis tapo vienu žymiausių etnografijos ir archeologijos muziejų, sukaupusių etnografinių ir archeologinių objektų iš viso pasaulio. B. A. L. Cranstone'as muziejaus šimtmečio jubiliejaus proga išleistame leidinyje rašė: muziejus yra „...unikalus – tai kiekvienas pajus vos įžengęs į jo teritoriją, jis išsaugojo ir įgyvendina generolo paliktus nurodymus, kaip jį sutvarkyti ir eksponuoti“ (Cranstone 1984a: vi). Iki šiol muziejaus ekspozicijos išlaiko tą istoriškai susiformavusį eksponavimo stilių, kuris kartu su smulkiosiomis, ranka užrašytomis kortelėmis šalia eksponatų šiandien sukuria įsimintiną naratyvą, atspindintį to laikotarpio atmosferą. Mistinę, iš viso pasaulio surinktų paslaptinių daiktų atmosferą muziejuje paryškina ir blausus apšvietimas, kuriuo siekiama geriau išsaugoti objektus. Pitt Rivers muziejaus aplinką vaizdžiai aprašo britų rašytojas, buvęs Oksfordo mokyklos mokytojas Philipas Pullmanas savo garsioje trilogijoje *Jo tamsiosios paslaptys (His Dark Materials)*:

Čia, blausiai apšviestoje vietoje, gausybė lobių pasakoja apie senovinius ritualus apsaugoti mirusiuosius, mena tikėjamą pomirtinių gyvenimų, genčių būrimus, mitus ir ritualus iš viso pasaulio. Čia rasite magiškų talismanų, šaudymo vamzdžių, mumifikuotų kačių, vėrinių ir ceremonijų kaukių, taip pat klaidžių galvų. Jas atranda apsilankiusi Lyra. Šie kambariai paslėpti universiteto muziejaus galinėje dalyje, ir jau vien jų atradimas yra tikras nuotykis. Įslinkite į vidų ir susapnuokite kitą pasaką apie tolimus pasaulius (Pullman 2006).

Pasakojimas Pitt Rivers muziejaus ekspozicijose konstruojamas tiek vaizdine forma, tiek apšvietimu, tiek eksponatų užrašais, tiek muzikos instrumentų garsais, kurie visi kartu sukuria muziejuje ypatingą atmosferą. Didžiulė muziejaus erdvė, nusidriekusi per kelis aukštus, padalinta atskiromis ekspozicijomis, eksponatai atitverti stiklinėmis perdangomis. Vaikščiodamas po šias ekspozicijas gali nustebti radęs šalia eksponuojamo istorinio objekto (margučio ar kovos ginklo) ranka užrašytą senovišką eksponato aprašą, kuris primena istorinę to laikotarpio eksponatų užrašymo tradiciją (žr. 1 pav.). Kita vertus, greta istorinio objekto pastatytas šiuolaikinis krautuvinių karstas iš Ganos gali šokiruoti žiūrovą.

Muziejaus holistinis pasakojimas konstruojamas iš atskirų, smulkesnių pasakojimų, t. y. kolekcijų ar rinkinių, ar jose saugomų objektų. Muziejaus kolekcijas sudaro atskiros rinkinių grupės: archeologiniai ir etnografiniai objektai, fotografijos, rankraščiai, garso ir muzikos filmai, kuriuose sukaupta medžiagos iš viso pasaulio. Dar generolo A. Pitto Riverso dovanotoje kolekcijoje objektų sukaupta daugiau nei 18 000, o šiandien jų – daugiau nei pusė milijono. Daugelis jų buvo įsigyti iš pirmųjų archeologų, karininkų, kolonijų administratorių, mokslininkų, misionierių, muziejininkų, antropologų, keliautojų, medikų, pirklių, rašytojų, mokytojų, ūkininkų, diplomatų, politikų, turistų, muzikantų, buvusių Oksfordo universiteto studentų (Gosden, Larson, Petch 2007: 32–33). Viena dalis buvo

1 pav. Margučių kolekcija iš Rytų Europos ir stručio emu išraižyti kiaušiniai iš Australijos. Pitt Rivers muziejaus ekspozicija. Fot. R. Račiūnaitė-Paužolienė, 2012 m.

pirkta iš gamintojų ar daiktų savininkų arba iškeista mainais į kitas prekes. Kita dalis objektų buvo atrasti archeologinių kasinėjimų metu. Vertingiausia kolekcijos dalis – antropologų lauko tyrimuose surinkti muziejaus eksponatai. Muziejuje pateikta išsami dokumentinė informacija, kurią dažnai papildo ją patvirtinančios nuotraukos, kas pagamino objektus, kaip jie buvo gaminami, kaip jie buvo naudojami ir kodėl (Pitt Rivers... 2009: 9).

Fotografijų rinkiniai muziejuje pradėti kaupti nuo pat muziejaus įkūrimo. Šiandien ši kolekcija turi tarptautinį pripažinimą ir laikoma viena vertingiausių muziejaus rinkinių. Joje sukaupti ypač vertingi XIX a. pabaigos – XX a. pradžios nuotraukų rinkiniai, antropologų lauko tyrimų archyvai, keliautojų nuotraukos.

Rankraščių rinkiniuose saugomi žymių antropologų sero Edvardo Burnetto Tyloro (1832–1917), Walterio Baldwinio Spencerio (1860–1929), Roberto Ranulpho Maretto (1866–1943), Edvardo Evano Evans-Prichardo (1902–1973), Alfredo Reginaldo Radcliffe-Brown (1881–1955), Godfrey'o Lienhardto (1921–1993) ir Pitt Rivers muziejininkų Henry'io Balfouro (1863–1939), Bryano Allano Lefevre'o Cranstone'o (1918–1989) ir kitų rankraščiai, straipsniai, korespondencija, Oksfordo universiteto Antropologijos bendruomenės (*Oxford University Anthropology*

Society), įkurtos 1909 m., dokumentai. Čia laikomi Pitt Rivers muziejaus istoriniai dokumentai apie muziejaus įkūrimą ir ankstyvąją istoriją, dokumentai ir korespondencija, susijusi su muziejaus rinkiniais, specialūs lauko tyrimų užrašai, straipsniai ir kita medžiaga, aktuali muziejui.

Garso rinkiniai, kurie muziejuje saugomi nuo XX a. pradžios, sudaro unikalius etnografinius lauko tyrimų įrašus. Daugelis jų yra tiesiogiai susiję su etnografinių objektų ir fotografijų rinkiniais, saugomais muziejuje. Garso įrašų rinkiniai aprėpia įvairaus žanro muziką: vaikų dainas ir žaidimus Europoje, Pietų Amerikos ir Afrikos, pietinių Ramiojo vandenyno salų gyventojų muziką, laidotuvių raudas, dainas ir šokius, choralinę muziką, žmogaus sukurtą improvizuotą vandens lašėjimą, paukščių ir gyvūnų garsus bei kitus žmogų supančius garsus.

Filmų rinkiniai muziejuje nėra gausūs, tačiau kai kurie jų yra unikalūs ir vertingi tiek istoriniu, tiek etnografiniu požiūriu. Iš jų reikėtų paminėti Frederiko Spencerio Chapmano XX a. ketvirtajame dešimtmetyje filmuotą dokumentinę medžiagą Tibete, Grenlandijoje, Afrikoje, Beatrice Blackwood 1936–1937 m. filmuotą medžiagą apie Papua ir Naujosios Gvinėjos gyventojų technologijas, Ursula Graham Bower trumpus dokumentinius filmus apie Šiaurės Rytų Indijos Manipur vietovės gyventojų kultūrą ir tradicinius verslus 1939 m.

Visa sukaupta įvairi medžiaga kartais yra vieno pasakojimo, susidedančio iš daikto, teksto, vaizdo, garso, dalis. Kartais jie kalba kartu susitelkę ties viena tema ar objektu, o kartais atskirai.

Muziejaus pasakojimas turi savą idėją ir tradiciją – mokslinę, muziejinę istorinę, jį kūręsio Pitto Riverso paliktą. Muziejaus rinkiniai sutvarkyti pagal objektų funkcionalumą remiantis lyginamuoju ir tipologiniu metodais. Šis išdėstymas susijęs su Pitto Riverso teorijomis, nes jis stengėsi savo kolekcijos objektus suskirstyti į tipus ir parodyti žmogaus kultūros evoliuciją nuo paprastų iki sudėtingų reiškinių. Nors evoliucinis požiūris į kultūrą yra sulaukęs kritikos, muziejus vis dėlto išlaiko pradinę ekspozicijos struktūrą, tačiau kai kuriose ekspozicijos dalyse pateikiamas naujas požiūris. Muziejaus pasakojimas yra nuoseklus ir istoriografiškai tęstinis – net ir, atrodytų, pasenęs nėra ardomas, bet tiesiog tikslinamas, papildomas.

Ekspozicijos pristato ne atskiras kultūras, bet problemas, su kuriomis žmogus susiduria ir kurias įveikia kasdienybėje: žvejodamas ir spėsdamas spąstus, gamindamas keramiką, gydymas ligas ar susidurdamas su mirtimi, bendraudamas su mirusiais, gamindamas įrankius ir muzikos instrumentus (Cranstone 1984b: 1). Taigi pagrindinis akcentas muziejaus ekspozicijose skirtas kūrybiškumui ir įgūdžiams, kuriuos žmonija panaudojo kasdieniame gyvenime prisitaikydama prie gyvenamosios aplinkos.

Muziejaus kolekcijos suteikia informacijos apie žmogaus veiklos materialią išraišką istorijoje, atskleidžia, kaip žmonės sprendė kasdienius egzistencijos, gyvenimo ir mirties klausimus. Čia galima tyrinėti žmonijos istoriją, primityvias ir išradingas technologijas, vaizdingą ir inovatyvų dizainą bei puošybą, taip pat suvokti lokalių, regioninių ir pasaulinių tikėjimo sistemų materialius padarinius (*Pitt Rivers...* 2009: 3). Kolekcija apima visą pasaulį, o jos chronologija – nuo priešistorės iki šių dienų. Ekspozicijose šalia archajiškų objektų, pagamintų prieš šimtą ar tūkstantį metų, galima išvysti visiškai modernių, šiuolaikinių objektų. Kolekcionuojami greta, jie iliustruoja, kaip daiktai, kuriuos mes gaminame ir naudojame šiandien, pakito per laiką arba išliko visiškai nepakitę (*Pitt Rivers...* 2009: 9). Taigi kolekcijos per materialius objektus padeda suvokti daiktų istoriją, jų raidą, žmonijos išradimus, jų paplitimą lokaliaje, regioninėje ar pasaulinėje erdvėje.

Kyla klausimas, kaip muziejaus pasakojimas konstruojamas žinių požiūriu? Kaip per daiktus, vaizdus, nuotraukas ir filmus, garsus, garso įrašus, rašytinę medžiagą, smulkius daiktų aprašus kuriamas naratyvas? Kaip tas pasakojimas konstruojamas ekspozicijoje? Kas lydi daiktą? O gal tai pasakojimas, sukurtas visai kitoje erdvėje – mokslinėje institucijoje atliktais tyrimais ar vietinėje bendruomenėje užrašytais pasakojimais – ir perkeltas į muziejų, o muziejaus eksponatai tik iliustruoja šį pasakojimą? O gal tai pasakojimas, kuris susintetina visa tai ir pateikia šią informaciją prie vieno daikto?

Į šiuos klausimus padėtų atsakyti 2012–2013 m. Pitt Rivers muziejuje eksponuota paroda „Pagaminta parduoti“. Ši paroda nėra nenutrūkstantis pasakojimas, bet rinkinys istorijų apie objektus, kurie iliustruoja įvairius prekybos būdus. Prekyba gali būti suvokiama kaip dvejopi mainai: idėjos ir mados keliauja iš vienos kultūros į kitą kartu su parduodamais objektais. Parodoje nustebino greta istorinių objektų eksponuojamas šiuolaikinis krautuvininko karstas iš Ganos (žr. 2 pav.). Pitt Rivers muziejaus jis buvo įsigytas 2010 m. iš Kane Kwei karstų dirbtuvės, esančios Teshei, Ganoje. Šis karstas – tai kopija krautuvininko karsto, kuris savo forma priminė jo parduotuvėlę. Viena vertus, ant karsto ištapytos ryškiaspalvės maisto (*Quaker* – avižinės košės, *MILO* – energetinio gėrimo, *Blue Band* firmos margarino) ir skalbimo priemonių (*Omo*, *Klin* firmų) reklamos tiesiog glumino ir provokavo parodos lankytoją. Kita vertus, parodoje pateiktas šiuolaikinis materialus objektas, šiuo atveju karstas, ištapytas šiuolaikinėmis maisto produktų reklamomis, sukūrė vizualų pasakojimą apie lokalią ir globalią prekybos įtaką šių dienų Ganos žmogaus gyvenimui.

Greta vizualaus pasakojimo pateiktas verbalinis pasakojimas padėjo parodos lankytojui suprasti materialaus objekto atsiradimo muziejuje ir jo kilmės istoriją. Eksponuojamo artefakto aprašą pateiksiu kaip pavyzdį, atspindintį materialaus objekto istoriją:

2 pav. Krautuvinininko karstas iš Ganos. Pitt Rivers muziejaus ekspozicija. Fot. R. Račiūnaitė-Paužuolienė, 2012 m.

Krautuvinininko karstas

Kane Kwei karstų dirbtuvė Teshei, Accra Ghana

Karstai, kaip šis, yra užsakomi mirusiojo šeimos narių ir giminaičių. Karsto dizainas atspindi mirusiojo profesiją ar svajones. Pavyzdžiui, žvejui karstas gali būti pagamintas žuvies formos. Šis karstas galėjo būti pagamintas krautuvinininkui. Jis buvo užsakytas muziejaus parodai „Pagaminta parduoti“, tarpininkaujant profesoriams Kodzo Gavua ir Malcolm McLeod.

Pasaulyje žinomi kaip „Fantazijų karstai“ šie artefaktai parduodami ir perkami tarptautinėje meno rinkoje, šiandien jie graibstomi galerijų ir kolekcininkų.

Kane Kwei karstų dirbtuvėje dirba Eric Adjetey Anang, jo tėvas Ernest Anang Kwei ir 6 dailidės pameistriai bei tapytojas.

Ekspонатas įsigytas muziejaus iš Kane Kwei karstų dirbtuvės 2010 m. (PRM 2010.68.1)

Pateiktas vizualinis ir kartu verbalinis naratyvas, lydintis artefaktą, konstruojamas įtraukiant įvairių rūšių žinias: vietinių žmonių, mokslinių tyrimų ir tarptautinės meno rinkos informaciją. Tokia susintetinta informacija perkeliama į muziejų ir eksponatais bei su jais susijusiais aprašais sukonstruoja naują, iki tol negirdėtą naratyvą.

Pitt Rivers muziejus ne tik rengia parodas ar vykdo edukacinę veiklą, bet ir įgyvendina įvairius mokslinius projektus, glaudžiai bendradarbiauja su Oksfordo universiteto Socialinės ir kultūrinės antropologijos instituto (ISCA) antropologais. Kai kurie jų, pavyzdžiui, M. Banksas, Clare Harris, Christopheris Mortonas ir Laura Peers, dirba Socialinės ir kultūrinės antropologijos institute bei dėsto Vizualinės, materialinės ir muziejaus antropologijos magistrantūros programoje. Daugelis studentų mokymų, praktikų, mokslininkų vykdomų tyrimų ir projektų vyksta muziejuje pasitelkus muziejaus kolekcijas. Į edukacinę veiklą įtraukiami studentai, doktorantai, kurie nuo pat savo mokslinės karjeros pradžios skatinami rengti fotografijų parodas, kurti etnografinius filmus, pristatyti mokslinius projektus.

Apibūdindama šiuolaikinę muziejaus veiklą, pabrėžčiau muziejaus vizualius sprendimus ir sukauptų žinių vizualizavimą, kuris pasiekiamas ne tik per vizualinius objektus ir vaizdinius, saugomus muziejaus rinkiniuose ir eksponuojamus parodose, bet ir per įvairių meno rūšių (vaizduojamojo meno, primityvaus meno, fotografijos, kino ir teatro meno, muzikos, šokio) bei įvairių mokslo disciplinų (antropologijos, archeologijos, istorijos) sintezę. Informacinės technologijos padeda muziejaus ekspozicijas ir kolekcijas pateikti nauju skaitmeniniu pavidalu, sudabartinti moderniomis formomis, priartinti prie šiuolaikinės visuomenės, provokuojamais sugretinimais sukelti tam tikrą intrigą. Muziejaus edukaciniuose ir kultūriniuose renginiuose, pavyzdžiui, muziejaus naktyse vykstantys kaukių karnavalai, muzikos ir šokio hepeningai, kūno dekoravimo, muzikos, šviesos ir teatro elementų sintezės reginiai savo magiška dvasia pritraukia skirtingų socialinių grupių žmones. Iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad šie renginiai yra šių dienų meninio kūrybingumo rezultatas, tačiau iš tiesų tai mokslinių tyrimų ir jais pagrįstos bei gerai apmąstytos edukacinės ir mokslinės vizualizacijos politikos rezultatas. Dėl šios politikos muziejus šiandien geba visiems lankytojams pateikti žinių jų nesupaprastindamas ir nesupopuliarindamas.

Pitt Rivers muziejaus fotografijų kolekcija

Tyrėjas, ieškodamas medžiagos muziejaus archyvuose ir rinkiniuose, iš anksto nežino, kur tai nuves ir su kokiomis problemomis susidurs. 2012 m. stažuojantis Oksfordo universitete, teko iš arčiau susipažinti su dviem Pitt Rivers muziejaus rinkiniais – tai fotografijų ir filmų kolekcijomis. Mane domino gyvenimo ciklo ritualų ir miesto antropologijos temos. Norėjau atrasti tam tikrų sąsajų tarp lietuvių ir kitų Europos tautų, o ypač Jungtinės Karalystės gyventojų. Europos regionui Fotografijų rinkinyje skirta tik nedidelė dalis, o Baltijos šalys kol kas šioje kolekcijoje yra *terra incognita*. Ypač nustebino tas faktas, kad fotografijų rinkinyje nedaug vietos skirta pačių britų gyvenimo ciklo papročiams, o jeigu į

juos atkreipiamas dėmesys, tai dažniausiai ne pačių britų, bet kitų tautybių užsienio tyrinėtojų.

Pagrindinė problema, su kuria susidūriau Pitt Rivers muziejuje, – pagal kokius kriterijus kolekcijos objektus priskirti angliškiems. Pitt Rivers muziejaus archyvarės ir mokslo darbuotojos Alison Petch teigimu, muziejus angliškus objektus įvardija pagal tris kategorijas: 1) artefaktai, pagaminti arba sukurti geografinėje Anglijos teritorijoje; 2) artefaktai, pagaminti kitur, bet vartojami Anglijoje; 3) daiktai, pagaminti Anglijoje ir skirti parduoti visame pasaulyje (Petch 2008c). Iš dalies galima sutikti ir su Roudo pasiūlyta definicija artefaktus apibūdinti kaip angliškus, jei jie rasti, sukurti arba išrasti Anglijoje (Roud 2006: xvi). Taip pat A. Petch mini dar vieną kategoriją artefaktų, kurie sukurti pasaulyje individualių anglų kūrėjų ar anglų organizacijų. Ši kategorija muziejaus kataloge priskiriama prie istorinių artefaktų (Petch 2008c).

Šiame straipsnyje aptarsiu tik tas muziejaus fotografijų kolekcijos nuotraukas, kurios nufotografuotos Jungtinėje Karalystėje ir atspindi lokalias šios valstybės gyvenimo realijas. Prieš pradėdama nagrinėti muziejaus fotografijų kolekcijų nuotraukas, norėčiau trumpai aptarti šios kolekcijos ištakas.

Pitt Rivers muziejus nuo pat jo įkūrimo išsiskyrė novatorišku požiūriu į nuotraukų rinkimo metodiką. Tam įtakos turėjo vieno pirmųjų Pitt Rivers muziejaus muziejininko ir antropologo Henry'io Balfouro indėlis. Jis pripažino didžiulę fotografijų dokumentavimo vertę, kitaip nei daugelis to meto muziejų, kurie žiūrėjo į fotografijas kaip į objektų rinkinių priedus, neturinčius ypatingos vertės.

Britų antropologės, istorinės fotografijos tyrinėtojos Elizabeth Edwards teigimu, Pitt Rivers muziejaus požiūris į fotografijas yra dalis šios stiprios dokumentavimo tradicijos (Edwards 1984: 26). Fotografijų rinkiniai per visą muziejaus istoriją buvo įsigyti įvairiais būdais: lauko tyrimų metu, užmezgus kontaktus su kolonijų administratoriais, kariškiais, akademikais, kolegomis ir studentais iš Oksfordo universiteto. Pats Balfouras nepraleisdavo progos lauko tyrimuose nufotografuoti nuotraukų muziejaus rinkiniams. Jo autoritetas etnografiniuose būreliuose ir apgalvota politika renkant fotografijas ir kitus muziejaus eksponatus buvo labai vaisinga ir davė gerų rezultatų – buvo surinkta turtinga XIX a. pabaigos nuotraukų kolekcija.

Nors iš pradžių buvo numatyta etnografijos archyve tik komplektuoti ir dokumentuoti muziejaus egzempliorius, tačiau vėliau jie įgijo papildomą istorinę vertę kaip istoriniai dokumentai, naudojami ne tik su muziejaus objektais, bet kartu ir su kitais informacijos šaltiniais (Edwards 1984: 26).

Pitt Rivers muziejaus fotografijų kolekcijoje E. Edwards išskiria tris fotografijų grupes: 1) XIX a. dėstytojų antropologų padarytos fotografijos, komerciniais tikslais fotografuotos nuotraukos, pirktos iš fotografų, taip pat misionierių bend-

ruomenių fotografijos iš viso pasaulio; 2) neprofesionalų – kolonijų administratorių, keliautojų, jūrų karininkų – fotografijos; 3) didelė grupė lauko tyrimų metu antropologų padarytų fotografijų arba kolonijų administratorių, kurie buvo atsakingi už vietinių gyventojų reikalus ir siekė savo tarnybos metu užfiksuoti savo tyrimų sritį, taip pat rinkiniai objektų, fotografuotų specialiai muziejui (Edwards 1984: 27).

Seniausios fotografijų rinkinio nuotraukos siekia 1850 m., o naujausios – mūsų dienas. Fotografijų kolekcijoje yra įvairių rūšių vaizdinės medžiagos: fotoatspaudų, nuotraukų, stiklo plokštelių, negatyvų, diapozityvų, piešinių, grafikos pavyzdžių, žurnalų iškarpų ir lankstinukų.

Taigi fotografijų kolekcija apima beveik dviejų šimtmečių laikotarpį ir yra vertinga kaip vizualinės etnografijos tyrimo šaltinis, kaip vizualinių, istorinių, kultūrinių ir etnografinių faktų naratyvas.

Ellen Ettlinger fotografijų rinkinys kaip vizualinis naratyvas

Šiame skyriuje į Ellen Ettlinger fotografijų rinkinį, esantį Pitt Rivers muziejaus fotografijų kolekcijoje, pažvelgsiu kaip į vizualinį naratyvą. Mano apsisprendimą sutelkti dėmesį į šią kolekciją paskatino kolekcijos tematika ir geografinė lokalizacija – Europos regionas. Iš 600 nuotraukų kolekcijos, kurią E. Ettlinger padovanojo muziejui 1965 m., beveik pusė (258) susijusios su Anglija. Jos nuotraukų temos – menas, verslai, liaudies papročiai, transportas, ūkinis gyvenimas, architektūra, ypač ją domino sakralinė bažnyčių architektūra, religinė simbolika, amuletai, religiniai ritualai.

Ellen Rathenau-Ettlinger (1902–1994) – ilgametė Jungtinės Karalystės folkloro draugijos (*The Folklore Society*) narė, kuri priklausė Oksfordo grafystės atšakai. Taip pat ji buvo Karališkojo antropologijos instituto (*The Royal Anthropological Institute*) narė. Manoma, kad ji priklausė ir Oksfordo universiteto Antropologijos bendruomenei (*Oxford University Anthropology Society*) (Petch 2008a). Ellen Ettlinger gimė Vokietijoje, pasiturinčioje, žydiškų šaknų turinčioje šeimoje. Ji buvo kilusi iš garsios Rathenau giminės, kuri buvo įkūrusi didelę inžinerinę AGE kompaniją Vokietijoje. 1938 m. dėl nacių persekiojimo kartu su savo dviem vaikais persikėlė gyventi į Angliją, Oksfordo grafystę (Petch 2008a). Iki tol ji domėjosi vokiečių liaudies menu, papročiais, tikėjimais, folkloru, todėl, atvykusi į Angliją, toliau tyrinėjo šias temas, tačiau tyrimų objektą nukreipė į Angliją ir Airiją. Savo tyrimų rezultatus publikavo „Folkloro“ (*Folklore*) žurnale.

Gyvendama Oksfordo grafystėje, ji stengėsi pažinti Oksfordo apylinkes, po jas keliavo, fotografavo įvairias šventes. 1960 m. moksliniais tikslais ji lankėsi Oksfordo, Berko, Bakingamo apylinkių kaimų ir miestelių bažnyčiose, savo fotografijose užfiksavo bažnyčių architektūrą, interjerus, drožinius, paminklus. Jos susidomėjimas paminklais neapsiribojo vien vizualinių vaizdų fiksavimu, bet

aprypė ir žodinę tradiciją. Bažnyčių architektūra ir paminklai bei su jais susijusios legendos įkvėpė ją parašyti straipsnį „Septyni vaikai vienu gimimu“, kuris buvo publikuotas 1970 m. „Folkloro“ žurnale (Ettlinger 1970). Ji taip pat domėjosi keltų tradicijomis, ypač katalikų paveldu Airijoje, kur ji intensyviai lankėsi ir ieškojo nuošalių bažnyčių, šventų šaltinėlių ir piligriminių vietų (Simpson 1995: 86). Jos žinios apie Airiją atsispindi jos straipsniuose, recenzijose, kelionių dienoraščiuose, kuriuos ji rašė šių išvykų metu. E. Ettlinger kolekcijoje gausu nuotraukų iš Airijos, kurias jai dovanojo jos kolega airių folkloristas Thomasas H. Masonas. Neretai šalia jų pateikiami ir fotografijų autoriaus komentarai apie juose vaizduojamus objektus, pavyzdžiui, mitologinius akmenis, pasižymintčius gydamosiomis ar egzorcistinėmis savybėmis.

Viename iš savo straipsnių, kuriame nagrinėjo Oksfordo grafystės bažnyčių folklorą, Ettlinger rašė: „Per dvidešimt paskutinių metų aš ieškojau Oksfordo apylinkių kaimuose ir mažuose miesteliuose senųjų tikėjimų ir papročių materialių požymių ir atradau, kad nepalyginti daugiau jų išsaugota bažnyčiose nei atvirose kaimo vietovėse ir pasaulietiniuose pastatuose“ (Ettlinger 1962: 160).

Antropologinis žvilgsnis į kitą kultūrą iš šalies paprastai objektyvesnis ir skvarbesnis, nes pašalietis pastebi tuos dalykus, ko negali pamatyti vietos gyventojai, pripratę prie savo gyvenamosios aplinkos. Todėl jos fotografijose užfiksuotos unikalios Anglijos, Airijos gyvenimo realijos, papročiai, religinis folkloras, kurie labiausiai krenta į akis iš kitos šalies atvykusiam tyrinėtojiui, tačiau dažnai būna nepastebėti vietinių folkloristų.

Peržvelgus Ettlinger nuotraukų kolekciją, ją galima suskirstyti į keletą grupių, kurios konstruoja šio rinkinio vizualinį naratyvą: 1) pačios autorės fotografuotos originalios fotografijos; 2) jos draugų dovanotos fotografijos (dažniausiai Folkloro draugijos narių iš Airijos, Švedijos); 3) Ettlinger pažįstamų profesionalų fotografijos, vaizduojančios Anglijos gyvenimo realijas ir papročius; 4) iškirptos nuotraukos iš periodinių leidinių, dažniausiai iš „Country Life“, arba atvirukai; 5) lankstinukai, brošiūros apie to meto Anglijoje rengiamas religines šventes, antai Tissingtono šaltinių puošimo (*Tissington Well Dressing*) apeigos per Šeštines³. Ši grupė saugoma Pitt Rivers muziejaus Balfouro bibliotekoje.

Kolekcijoje nuotraukos sutvarkytos pagal tam tikrą Ellen Ettlinger sistemą. Fotografijas paprastai ji prikljuodavo ant gelsvo kartono; virš nuotraukos kairėje

³ Ši šventė vyksta per Šeštines Tissingtone, mažame Anglijos kaimelyje. Tą dieną gėlėmis puošiami 5 šaltiniai, prie kurių eina žmonių procesija kartu su kunigu. Vandens šaltinėliai puošiami gėlių vainiklapiais, žalumynais, mažais kankorėžiais. Žalumynai dedami ant medinių rėmų, padengtų moliu, sumaišytu su vandeniu ir druska. Papuošimuose vyrauja religinė tematika. Šventės ištakos nėra žinomos, nors manoma, jog ši tradicija prasidėjo norint padėkoti už tai, kad šio kaimo gyventojai išvengė Juodosios mirties. Ši tradicija beveik buvo išnykusi XX a. pradžioje, bet atgimė 1920–1930 m.

pusėje užrašydavo jos numerį, o dešinėje – paveikslėlio pavadinimą pagal tam tikrą kategoriją. Jos nuotraukų katalogas apima žmonių, architektūros, kraštovaizdžio, artefaktų vaizdus iš visos Europos (Anglijos, Airijos, Škotijos, Velso, Švedijos, Norvegijos, Danijos, Belgijos, Nyderlandų, Vokietijos, tuometinės Jugoslavijos). Daugiausia nuotraukų yra iš Anglijos ir Airijos, kur autorė pati atliko tyrimus. Iš Airijos daug grupinių portretų, kuriuose atsispindi tradicinės pramogos, žmonių kostiumai, artefaktai, archeologinės vietovės. Kaip Folkloro draugijos narė, ji bendravo su daugeliu Europos folkloristų ir iš jų gaudavo įvairių nuotraukų. Dažniausi jos bendradarbiai buvo švedų folkloristas Ingegärds Vallinas, airių folkloristai H. Masonas ir Mechaelis J. Murphy (Petch 2008b), kurių fotografuotos nuotraukos yra išlikusios šioje kolekcijoje.

E. Ettliger tarsi metraštininkė vizualiu pasakojimu fiksavo Anglijos gyvenimą, papročius, šventes, kurias įamžino savo fotografijų kolekcijoje. Jos fotografijose Gegužės šventės naratyvas sukomponuotas iš vizualių vaizdų – nuotraukų, piešinių ir jų aprašymų, komentarų, straipsnių iškarpu. Ettliger kolekcijoje galima atrasti Gegužės 1-osios šventės tradicinį Morris šokį⁴ ir kitus tradicinius šventės dalyvius⁵, kuriuos ji 1949–1950 m. fotografavo Oksfordo grafystės miestelyje Bampton. 1950 m. trijose fotografijose (PRM FK 1965.5.1 (257-9)) ji įamžino Gegužės šventę. Pirmoje nuotraukoje grupė Morris šokėjų vyrų, pasipuošusių balta apranga, su žvangučiais ant blauzdų, šoka miesto gatvėse. Kitoje nuotraukoje užfiksuotas Morris šokėjas, rankoje laikantis baltą nosinaitę, dėvintis tradicinį Morris šokėjo kostiumą: baltus marškinius ir kelnes, juodą cilindrinę skrybėlę, papuoštą gėlėmis. Trečioje nuotraukoje pavaizduotos dvi mergaitės, rankose laikančios juostą, per kurią pervertas lauko gėlių vainikas. Kolekcijoje yra išlikusios devynios 1949 m. fotografijos (PRM FK 1965.5.1 (248–256)). Jose nufotografuoti tradiciniai šios šventės dalyviai: Morris šokėjai, muzikantai (smuikininkas, koncertinos muzikantas), kvailys (atliekantis juokdario funkciją), vilkintis gėlėtą kombinezoną, ant galvos užsimaukšlinęs prirauktą gėlėtą kepurę ir rankoje laikantis pripūstą kiaulės pūslę, ginklanešys ir pyrago nešikas, persijuosęs per krūtinę ginklams skirtą odinį krepšį ir rankoje laikantis pyragą, papuoštą laukinių gėlių puokšte ir girliandomis. Vizualų pasakojimą apie savitus Gegužės

⁴ Morris šokis – unikalus Anglijoje, kuris viena ar kita forma šioje šalyje egzistavo penkis šimtus metų. Jis laikomas liaudies šokiu, nors teigiama, kad savo prigimtimi jis labiau apeiginis nei bendruomeninis (Simpson, Roud 2000: 245). Per paskutiniuosius 100 metų Morris šokis pasklido po Britanijos tautų sandraugos šalis ir JAV. Pagal senąją tradiciją jį šokdavo tik vyrai, tačiau šandien yra ir mišrių šokėjų grupių, kurios save vadina komandomis, klubais, grupėmis. Šios grupės – tai XIX a. pab. – XX a. pr. atgaivinimo judėjimų rezultatas (Stanfield 2008: 1).

⁵ Plačiau apie Gegužės 1-osios šventę ir jos tradicinius dalyvius žr. straipsnyje: Račiūnaitė-Paužuolienė 2013.

šventės papročius pratęsia dar dvi nuotraukos (PRM FK 1965.5.1 (214-5)) iš Padstow miestelio. Šiose fotografijose svarbiausias akcentas – žmogus, persirengęs arkliu. Vizualų pasakojimą šįkart papildė kiti verbaliniai duomenys. E. Ettlinger prie šių nuotraukų pateikia išsamų aprašą, padedantį suvokti platesnį tiek nuotraukos, tiek šio papročio kontekstą:

Palyginti senas paprotys Padstow miestelyje yra kasmetinė „Arklio“ (*Hobby Horse*) šventė, švenčiama gegužės 1 d. Lydimas grupės vyrų ir berniukų, pasipuošusių ryškiais drabužiais, „Arklys“ iškilmingai žygiuoja miesto gatvėmis visą dieną skambant „Gegužės“ melodijai. Vietinė tradicija pasakoja, kad per karą su Prancūzija moterys, apsirengusios raudonais drabužiais ir lydimos „Arklio“, išgąsdino įsiveržėlius (PRM FK 1965.5.1 (214-5)).

Ettlinger vizualų pasakojimą apie Anglijos šventes praplečia ir papildė profesionalių dailininkų darbai, tapyti XIX a. pabaigoje. Šį kartą kolekciijoje vizualus naratyvas apie Oksfordo Gegužės 1-osios šventę papasakotas dailininko Williamo Holmano Hunto paveikslu „Gegužės rytas Magdalenos bokšte“ (1890). Kaip minėjau, Ettlinger nevengė savo fotografijų rinkiniuose kolekcionuoti iškarpu iš periodinių leidinių. Šį kartą ji pristato 1951 m. balandžio 27 d. „Country Life“ publikuotą H. T. Kirby straipsnį „Gegužės rytas Magdalenos bokšte“ kartu su paveikslo reprodukcija. Verbalinio pasakojimo naratyvą pagyvina publikuota poezija. Straipsnis pradedamas Magdalenos koledžo dekaną Burgono eilėraščiu apie Gegužės 1-osios rytą. Jame piešiamas idiliškas vaizdas: Tarsi medžiotojo kalnuose pučiamas užburtas ragas prikelia visus ankstyvą rytą ir išsklaido jaunimo rytinį snaudulį. Susirinkę jaunuoliai energingai kyla nesibaigiančiais laiptais į Magdalenos bokštą, tarsi vieversiai, kad saulei tekant pradėtų rytinį giedojimą. Straipsnio autorius pabrėžia minėto paveikslo svarbą. Jis rašo: „...daugeliui iš mūsų yra gerai pažįstamas Holmano Hunto paveikslas „Gegužės rytas Magdalenos bokšte“, nes jame pavaizduotas vienas iš tradicinių įvykių, kurių mes, kaip anglai, branginame“ (Kirby 1951: 1284). Toliau straipsnyje plėtojamas naratyvas apie paveikslo kūrimo aplinkybes Magdalenos koledže 1890 m., apie istorines asmenybes, universiteto profesorius ir anglikonų bažnyčios hierarchus, Magdalenos koledžo choro choristus ir kantorius, pavaizduotus kūrinėje.

Vizualus pasakojimas Ettlinger nuotraukų kolekciijoje praplečiamas svarbaus įvykio identifikavimo paieška. 1951 m., praėjus daugiau kaip 60 metų nuo paveikslo sukūrimo, įvykio identifikavimo tradicija nenutrūksta – tapybos darbas išlieka gyvas žmonių atmintyje. Paveikslo reprodukcija publikuojama šalies laikraštyje, pasakojama jo sukūrimo istorija siekiant sužadinti vietos gyventojų atmintį ir pagarbą tradicijai. Pavaizduotų asmenybių identifikavimo problema svarbi anglams ir šiandien, nes šiuo metu, praėjus 124 metams nuo paveikslo sukūrimo, Ponios Lever meno galerijoje (*Lady Lever Art Gallery*) Londone atliekamas

3 pav. Morris šokis Gegužės 1-ąją Oksforde. Fot. R. Račiūnaitė-Paužuolienė, 2012 m.

tyrimas, kuriuo siekiama identifikuoti paveiksle iki šiol neatpažintas istorines asmenybes. Kaip atskleidė minėtas tyrimas, dailininkas savo kūrinys stengėsi perteikti šio įvykio dvasią, todėl istorinės asmenybės nebuvo tokios svarbios. Kai kurie personažai, pavaizduoti Holmano Hunto paveiksle, buvo sukurti kaip simboliai siekiant sustiprinti išpūdį.

Taigi E. Ettliger fotografijų kolekcijos vizualus objektas, vaizdinė medžiaga (originalios nuotraukos, atvirukai, paveikslų reprodukcijos, nuotraukų iškarpos iš žurnalų, bukletai, brošiūros apie to meto Anglijos šventes) ir verbaliniai tekstai (nuotraukų aprašai, komentarai, straipsnių iškarpos iš žurnalų apie kolekciijoje vaizduojamus objektus, poezija, susijusi su kalendorinėmis šventėmis, įvykiu identifikavimas) yra tapę vientisu pasakojimu. Šis naratyvas pristato anglų, airių ir kitų Europos tautų kasdienio ir šventinio gyvenimo fragmentus, praeities susitikimus su dabartimi, pasakojimus, kurie nesibaigia, bet iš praeities persikelia į dabartį ir per tradicines šventes, artefaktus, liaudies tikėjimus, žmonių atmintį nusidriekia į ateitį (žr. 3 pav.). Senosios fotografijos ir jų aprašai per vizualų ir verbalinį pasakojimą šiandien tampa svarbios ir reikšmingos. Galima pritarti M. Bankso minčiai, kad „kuo labiau fotografijos vidinis pasakojimas nutolęs nuo mūsų (laike ir erdvėje), tuo svarbiau kažką susigrąžinti iš jo išorinio pasakojimo

(istorinį kontekstą ar vėlesnius įvykius)“ (Banks 2001: 102). Tai padėtų šių dienų žmogui, žvelgiančiam į senąją fotografiją iš laiko perspektyvos, geriau suvokti vidinio ir išorinio pasakojimo arba, kitaip tariant, holistinio naratyvo vertę.

Apibendrinama norėčiau pabrėžti, kad E. Ettlinger fotografijų kolekcijoje užfiksuotas vizualus pasakojimas apie Gegužės šventę yra vertingas šių dienų tyrinėtojiui, besigilinančiam į Europos miesto šventes. Viena vertus, šis pasakojimas padeda suprasti šventės senąją tradiciją, jos kultūrinę, istorinę, religinę vertę Europos tautų papročių kontekste. Kita vertus, jis atskleidžia Gegužės ryto tradicijos tęstinumo svarbą išlaikant, konstruojant ir rekonstruojant dabartinę britų tapatybę.

Išvados

Šiandien į etnografijos ar antropologijos muziejų galima pažvelgti netradiciškai, t. y. kaip į vizualinį, kupiną faktų naratyvą. Muziejus – tai vieta, kur dialogas su „kitu“ vyksta per regimuosius vaizdinius, kultūros ir meno artefaktus, verbalinius ir neverbalinius simbolius, rankraščių, fotografijų ir filmų, garso ir muzikos rinkinius.

Į vizualinės etnografijos perspektyvas straipsnyje žvelgiama per vieno muziejaus, šiuo atveju – Pitt Rivers muziejaus, pavyzdinį atvejį (*case study*). Nors muziejus įsteigtas 1884 m., tačiau iki šiol jo ekspozicijos išlaiko istorinį stilių, šiaudien sukuriantį įsimintiną naratyvą, atspindintį ypatingą to laikotarpio atmosferą. Pasakojimas čia konstruojamas tiek vaizdine forma, tiek apšvietimu, tiek eksponatų užrašais, tiek muzikos instrumentų garsais, kurie visi kartu sukuria muziejuje ypatingą atmosferą.

Ellen Ettlinger fotografijų kolekcijos vaizdinė medžiaga ir verbaliniai tekstai yra tapę vientisu pasakojimu. Šis naratyvas pristato anglų, airių ir kitų Europos tautų kasdienio ir šventinio gyvenimo fragmentus, praeities susitikimus su dabartimi, vizualinius ir verbalinius pasakojimus, kurie iš praeities persikelia į dabartį ir per tradicines šventes, artefaktus, liaudies tikėjimus, žmonių atmintį nusidriekia į ateitį. Senosios fotografijos ir jų aprašai, komentarai, straipsnių iškarpos, kaip tarpkultūrinių socialinių sąveikų vietos, analizės šaltiniai bei vizualinės ir sensorinės sistemos prakalba vizualine bei verbالية kalba ir šiaudien tampa reikšmingos.

Taigi muziejuje per daiktus, fotografijų ir filmų vaizdus, garsus, objektų aprašus pasakojami naratyvai yra daugiabalsių mainų, vykstančių skirtingose situacijose, orkestravimas. Tiek vietinių, tiek dalyvaujančių stebėtojų, tiek vėliau prisidedančių tyrinėtojų, muziejininkų ir parodų lankytojų subjektyvumai ir sukoncentruotos tiesos sukuriama vykstant šiems dažnai nelygiems mainams. Tai supratus, atsiveria plačios galimybės kurti muziejuje naujus vizualaus etnografinio naratyvo reprezentavimo būdus.

Literatūra

Banks Marcus. 2001. *Visual Methods in Social Research*. London: Sage.

Banks Marcus. 2007. *Using Visual Data in Qualitative Research*. London: Sage.

Banks Marcus, Ruby Jay. 2011. Made to Be Seen: Historical Perspectives on Visual Anthropology, Banks M., Ruby J. (eds.). *Made to Be Seen: Perspectives on the History of Visual Anthropology*: 1–18. Chicago, London: Chicago University Press.

Clifford James. 2006. *Kultūros problema: XX amžiaus etnografija, literatūra ir menas*. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla.

Cranstone Brian A. L. 1984a. Foreword, Cranstone B., Seidenberg S. (eds.). *The General's Gift. A Celebration of The Pitt Rivers Museum Centenary 1884–1994*. JASO Occasional Papers 3: vi–vii. Oxford: JASO.

Cranstone Brian A. L. 1984b. The Pitt Rivers Museum in 1983, Cranstone B., Seidenberg S. (eds.). *The General's Gift. A Celebration of The Pitt Rivers Museum Centenary 1884–1994*. JASO Occasional Papers 3: 1–5. Oxford: JASO.

Dudley Sandra. 2011. Material Visions: Dress and Textiles, Banks M., Ruby J. (eds.). *Made to Be Seen: Perspectives on the History of Visual Anthropology*: 45–73. Chicago, London: Chicago University Press.

Edwards Elizabeth. 1984. Collecting with a Camera: Pitt Rivers Museum Photographic Collections, Cranstone B., Seidenberg S. (eds.). *The General's Gift. A Celebration of The Pitt Rivers Museum Centenary 1884–1994*. JASO Occasional Papers 3: 26–35. Oxford: JASO.

Edwards Elizabeth. 2011. Tracing Photography, Banks M., Ruby J. (eds.). *Made to Be Seen: Perspectives on the History of Visual Anthropology*: 159–189. Chicago, London: Chicago University Press.

Ettlinger Ellen. 1962. Folklore in Oxfordshire Churches, *Folklore* 73(3): 160–177.

Ettlinger Ellen. 1970. Seven Children at One Birth, *Folklore* 81(4): 268–275.

Farnell Brenda. 2011. Theorizing “the Body” in Visual Culture, Banks M., Ruby J. (eds.). *Made to Be Seen: Perspectives on the History of Visual Anthropology*: 136–158. Chicago, London: Chicago University Press.

Gosden Christopher, Larson Frances, Petch Alison. 2007. Origins and Survivals: Tylor, Balfour and the Pitt Rivers Museum and their Role within Anthropology in Oxford 1883–1905, Rivière P. (ed.). *A History of Oxford Anthropology*: 21–42. New York, Oxford: Berghahn Books.

Kirby Thomas H. 1951. May Morning on Magdalen Tower, *Country Life* 04 27: 1284–1286.

Petch Alison. 2008a. *Ellen Ettlinger. Biography*. <<http://england.prm.ox.ac.uk/englishness-Ettlinger-biography.html>> [žiūrėta 2014-05-10].

Petch Alison. 2008b. *Ellen Ettlinger's Working Card Catalogue*. <<http://england.prm.ox.ac.uk/englishness-Ettlinger-working-catalogue.html>> [žiūrėta 2014-05-10].

Petch Alison. 2008c. *What is an English Object? Pitt Rivers Museum, English Collection Databases*. <<http://england.prm.ox.ac.uk/englishness-what-is-an-english-object.html>> [žiūrėta 2014-05-10].

Pink Sarah. 2001. *Doing Visual Ethnography*. London: Sage.

Pink Sarah. 2006. *The Future of Visual Anthropology: Engaging the Senses*. London: Routledge.

Pink Sarah. 2007. *Visual Interventions: Applied Visual Anthropology*. Oxford: Berghahn.

Pink Sarah. 2009. *Doing Sensory Ethnography*. London: Sage.

Pink Sarah. 2011. Digital Visual Anthropology: Potentials and Challenges, Banks M., Ruby J. (eds.). *Made to Be Seen: Perspectives on the History of Visual Anthropology*: 209–233. Chicago, London: Chicago University Press.

Pitt Rivers Museum. An Introduction. 2009. Oxford: Pitt Rivers Museum, University of Oxford.

Pullman Philip. 2006. *His Dark Materials*. New York: Random House Children's Books.

Račiūnaitė-Paužuolienė Rasa. 2013. Tradicijų išsaugojimas ir kaita šiuolaikiniame mieste: dviejų Europos miestų švenčių atvejai, Mardosa J. (sud.). *Šventės šiuolaikiniame mieste. Festivals in the Modern City*: 209–218. Vilnius: LEU leidykla Edukologija.

Roud Steve. 2006. *The English Year: A Month-by-Month Guide to the Nation's Customs and Festivals, May Day to Mischief Night*. London: Penguin Books.

Schneider Arnd. 2011. Unfinished Dialogues: Notes toward an Alternative History of Art and Anthropology, Banks M., Ruby J. (eds.). *Made to Be Seen: Perspectives on the History of Visual Anthropology*: 108–135. Chicago, London: Chicago University Press.

Simpson Jacqueline. 1995. In Memoria. Ellen Ettlinger, 1902–1994, *Folklore* 106: 86.

Simpson Jacqueline, Roud Steve. 2000. *A Dictionary of English Folklore*. Oxford: Oxford University Press.

Stanfield Norman. 2008. *Rough Music, Rough Dance, Rough Play: Misrule and Morris Dance*. A Thesis of Doctor of Philosophy. Vancouver: The University of British Columbia.

Waterson Roxana. 2011. Visual Anthropology and the Built Environment: Interpretation of Visible and Unvisible, Banks M., Ruby J. (eds.). *Made to Be Seen: Perspectives on the History of Visual Anthropology*: 74–107. Chicago, London: Chicago University Press.

Narrative of Visual Ethnography: A Case Study of the Pitt Rivers Museum

Rasa Račiūnaitė-Paužuolienė

Summary

With the help of a case study of the Pitt Rivers Museum, this article aims to reveal the visual perspectives of ethnography in museums. The problem of the visualization of ethnography is analyzed in accordance with, and by evaluating, the theoretical approach of the cultural anthropologist James Clifford. The article aims to answer three challenges: 1) to reflect on the modern concept of the museum; 2) to discuss some aspects of the visualization of a museum, using the Pitt Rivers Museum as a case study; 3) to describe the collection of photographs of Ellen Ettlinger as a visual narrative. My experience as a visiting fellow at Oxford University in 2012 and the acquaintance this gave me with the collections of the Pitt Rivers Museum of Photography and Film inspired the writing of this article on the topic of visualization. My visit was to the School of Anthropology and Museum Ethnography (SAME), including the Institute of Social and Cultural Anthropology (ISCA), University of Oxford.

In this article, ethnographic or anthropological museums are examined as a story of the meeting of different cultures, a narrative filled with ethnographic, historical, political, economic, religious and social facts. The museum is a place where the 'I' and the 'other' meet one another and talk about visual images, the artifacts of culture and art, of history and archeology, verbal and non-verbal symbols, collections of manuscripts, photographs and films, sound and music. One question is whether it is possible to formulate a narrative about the meeting of cultures in a different way, one that an unconventional approach to the story would help answer. An exhibition in a museum should show how the academic community interprets the objects exhibited and how the representatives of the local population view them. The two methods of narration complement each other and create a new, expanded cultural context.

This year marks 130 years since the establishment of the Pitt Rivers Museum of archaeology and anthropology at the University of Oxford. Over the period since its foundation, it has become one of the world's most famous museums of ethnography and archaeology, having amassed objects from around the globe. The exhibitions of the museum retain a historical style, creating a memorable narrative today, but also reflecting the atmosphere of that period. The narrative here is constructed in visual form, in the lighting, in the inscriptions of the exhibits and in the sounds of musical instruments, all of which combine to create

the special atmosphere of the museum. Although the museum retains the initial structure of the exhibition, a new approach is presented in the collections. The expositions present the problems that humans encountered and that broke into everyday life. The main stress of the museum exhibits is on the creativity and skills that humans used in order to adapt to the living environment.

Describing the modern activities of a museum, the author emphasizes the visualization of the museum, which is achieved not only through visual objects and images stored in the museum's exhibitions and collections, but also through various art forms (visual art, primitive art, photography, film and theater art, music, dance) and the synthesis of different scholarly disciplines (anthropology, archeology, history). With the help of information technology, the museum's exhibitions and collections are reborn in a new digital format, made current in modern forms that draw closer to modern society and that create a sense of intrigue through their provocative juxtapositions. In the educational events of the museum, the holding of carnivals of masks, music and dance events, the decoration of the body, and the synthesis of music, light and theatrical elements attracts people of different social groups by its magical spirit. These events are the result of artistic creativity, scholarly research and, based on them, well-considered educational and scientific visualization policies. Due to these policies, the museum today is able to provide news to all its visitors without simplifying and popularizing it.

In the article, the chosen theme is the photographic collection of the Pitt Rivers Museum. After reviewing the collection, it was found that only a small part was devoted to the region of Europe, the Baltic states still being *terra incognita* for it. The photograph catalogue of long-term member of the Folklore Society – Ellen Ettlinger (1902–1994) (Ellen Ettlinger's working card catalog) (01.05.1965 (1–600)) covers the region of Europe. From the 600 photographs in her collection, almost half (258) are associated with England. The subjects of the photographs are arts, crafts, folk practices, festivals, transport, farm life and architecture. She was particularly interested in the sacred architecture of churches, religious symbols, amulets and religious rituals. The Ettlinger photographic collection consists of several groups: 1) original photograph taken by the author herself; 2) photographs (mostly by Folklore Society members) donated by her friends; 3) photographs of professional acquaintances depicting the realities of life and customs of England; 4) photographs cut out of periodicals, mostly from *Country Life*, and postcards; and 5) eaflets and brochures about religious holidays in England at that time, for example, the 'Tissington Well Dressing' held on Ascension Day.

In her photographs Ettlinger like a chronicler, constructs a visual narrative of the customs and holidays of England and Ireland. In her collection one can find Morris dancers, whom she photographed in 1949–1950 in Bampton, as well

as photographs of professional photographers from the May celebrations in Oxford. An interesting visual narrative of the latter is also narrated by the painting of artist W.H. Hunt, *A May Morning in Magdalene Tower* (1890). In the catalogue of Ettlinger's photographs, one can also find an article by H. T. Kirby published in *Country Life* for 27 April 1951, revealing the importance of the tradition of the hitherto unbroken May holidays (May Day) for Englishmen. In the catalogue, the old photographs and their descriptions, comments and clippings of articles as places of cross-cultural social interaction and sources of analysis, as well as the visual and sensory systems and oration in visual and verbal language, become significant today.

The visual and verbal narrative of the May Day celebrations captured in the collection of Ettlinger's photographs is valuable to the researcher at the present day who is investigating holidays in a European city more deeply. On the one hand, this narrative helps us understand the old tradition of the holiday, its cultural, historical and religious importance in the context of the customs of the nations of Europe. On the other hand, it reveals the importance of the continuation of the May Day tradition for maintaining, constructing and reconstructing current British identity.

Thus the narratives told in the museum through objects, photographs and film images, sounds, and descriptions of objects represent the orchestration of polyphonic exchanges taking place in different situations. To the subjectivity of both the local and participating observers, as well as later researchers, museologists and visitors of exhibition the concentrated truth created in these often unequal exchanges. Upon realizing this, broad opportunities open up to develop new visual methods of representating ethnographic narratives in the museum.

Gauta 2014 m. liepos mėn.